Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 216 (10.599). Львів, вівторок 29. вересня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунія 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 дол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 СОТ.

„Золотий"

Зріст і упадок Грабского і його валюти.

Від часу як польський „золотий", падаючи почав потягати за собою вже кожному очевидні нові і нові жертви, в польських часописах появилося безліч статтей, які находять безліч ліків на поставлення його на давній висоті. Вони вірять в цілющу силу „золотого", бо тезу про залежність вдержання на відповідній висоті фінансів і цілого господарства Польщі від твердої польської валюти проголосив „найбільший" польський економіст, міністер скарбу і премієр Грабскі.

Тимчасом справа мається навпаки. Перша й основна хиба є якраз в заведенні в Польщі золотої валюти — польського „золотого" — і в змаганнях удержати його на висоті. Від нього йде всяке лихо, а його упадок є лиш признакою цього лиха, а не причиною. Вернімся думками в коротку, але повну фактів історію польського „золотого".

Пригадуємо собі, що польська марка впала свойого часу на мільйон вісімсоту частину вартости золота — цього мірила вартости сучасного матеріяльного добра. Тим самим марка попала у вартість валюти т. зв. „маніпульованої". Треба було лиш довести її до валюти т. зв. „стабілізованої", себ-то спинити її в упадку та устійнити відносно малим покриттям золота, збудити до неї довіря у нутрі і за границею, щоби оминути поправу господарства. Так між иншими зробили Чехи. Вони не спішили завести у себе золотої валюти, хоч і були поклики в цьому напрямку, а лише старалися устійнити її санацією краєвого господарства і зрівноваженням заграничного експорту з імпортом. Це їм удалося не дуже великими зусилями, без жертв суспільства.

Пригадуємо собі, що запрошений до Польщі на ратунок польської валюти англійський фінансіст Юнг радив не вводити нагло золотої валюти, але ввести її щойно на основі унормованого внутрішнього господарського стану.

Та Грабскі вирішив инакше. Постановив придбати для державного Банку Польського запаси золота і чужої валюти, і на основі такого покриття негайно ввести в обіг паперового „золотого", даючи йому 30 відс. покриття в згаданих запасах. Тим способом думав він захитане довіря до польської марки приверпути вже до нового „золотого" і за одним махом витворити умовини для нового господарського життя. У нього була ще одна теза: рівновага державного бюджету при помочі податкової шруби без огляду на господарську і платничу силу податків.

Це вдалося вповні. Створений в тій цілі Банк польський постарався при помочі заграничних позичок, продажі польських марок і дару народового про засоби золота і чужих валют на 277.500.000 шв. фр. Оперпись на таких запасах, пустив він в обіг 317.000.000 золотих і 27 квітня 1924 р. розпочав свою діяльність. Отже нова золота валюта мала 90 відс. покриття, хоч статутово потребувала лише 30 відс. Згодом те покриття виносило пересічно вже лише 50 відс. Було воно аж надто вистарчаюче, бож навіть дуже сильні фінансово держави, як нпр. скандинавські, Швайцарія чи Голяндія, такого покриття не мали і не мають. Банк польський поставив золотого на імпонуючій висоті. Перший акт скінчився світло. Грабскі став фінансовим героєм, спасителем вітчини.

Почався акт другий — господарка. Кожна нагла зміна викликує в перших початках горячковий стан, який лише при нормальних умовинах можна успішно опанувати. Так було при введенні твердої золотої валюти в сильній під фінансовим і господарським оглядом Англії; Німеччина вводила золоту марку дуже поволі й осторожно. Все таки тут і там наступило подорожіння. Тим більше мусіло воно наступити в незорганізованій під господарським оглядом Польщі. Вже зразу вийшла розбіжність в цінах між польським „золотим" і золотом з одного боку та товарами з другого. Та Грабскому йшло лиш про рівність польського „золотого" зі золотом. Про рівність цін у товарах він не журився.

Для удержання цеї рівности випустив Банк польський в обіг лиш 317 міліонів золотих, щоби малою емісією збудити попит, хоч для нормального обігу треба було найменше втроє більше банкнотів, як їх було за часів Австрії. Або повинен був наступити нагло втроє збільшений грошевий оборот шляхом втроє скорійшого темпа товарових оборотів. Але штучно піддержати оборот так як золотого — важко. Наступило ще більше подорожіння товару, а процентова стопа підскочила на двацять чотири, в приватних розрахунках на сто і більше відсотків. Та всетаки банк вивязувся зі свого завдання. Він мав дбати про удержання „золотого" на рівні зі золотом і видержав аж до кінця липня цр., не дивлячись на це, що діється в суспільстві. А в громадянстві в наслідок дорожнечі почалися початки господарської катастрофи вже з дебютом „золотого". Гріш міг був удержатися на рівні зі золотом, а одночасно можна було не допустити до початків катастрофи тоді, якщо в краю був би вільний обмін золота. Тим, що якась держава придбала до державного банку золото, вона ще не забезпечила собі золоту валюту. Золото є лише помічним середником, резервою до вирівнання переходових пасивів в платнім біляпсі, але ніколи основою. Ніяка валюта, хоч би мала і сто відсотків покриття в золоті, не є золотою, якщо нема в державі вільного обміну золота. Позичене золото чи заграничиа валюта помагає також, але лиш тоді, як йде на збільшення продукції. В противнім випадку помагає хвилево, а опісля ділає руйнуючо.

Був ще инший ратунок на удержання віри в „золотого" і нормального господарства, а це упорядкування внутрішних господарських відносин, розуміється шляхом вже значно більших зусиль, як перед введенням золотої валюти, шляхом упорядкування теж внутрішньо-політичних відносин, шляхом втягнення до співучасти в організації господарства представників всього населення, отже й представників тав. нац. меншостей. Та Польща йшла лише на розярення внутрішньо-політичних і національних відносин, а не менше й заграничних.

В часі заведення золотої валюти Польща була багата, і сьогодня має ще значні природні багацтва. Але в господарськім розвитку стояла вона далеко поза другими. Тому лише при незвичайно проворній господарській політиці для двигнення земельної продукції, як одиноко прикметної для Польщі, та при піддержуванні повільного розвитку промислу — могла ще ратуватись із цього лиха, в яке влізла через введення „золотого".

Але польська влада при відсутности почуття пропорції — не має ще й кермуючих талантів, ні фінансових, ні господарських. Бож нпр. за всяку ціну і то негайно будувати „на злість Німцеві" власний фабричний промисл і загородити себе політикою тариф від чужого промислу, навіть на річи, яких в Польщі і в будуччині не дасться продукувати, і зовсім не дбати про інтензифікацію готового рільного варстату, а зате запрягти газетних економістів до піддержки і похвали для своєї політики, це хіба не є доказом політично-господарського розуму. Є це дорога експериментів, робота людей від зеленого столика, що не знають практичного життя. Сам Грабскі виявив себе в охороні „золотого" схожим на мамку, яка — дбаючи, щоби лице дитини не було в очах родичів прибліґле — пощипає його, щоб на хвилю порумяніло. Аж до останнього свойого експозе впевняв він, що все таки основою доброї господарки є вдержання „золотого" на означеній висоті і буджетова рівновага. Аж до кінця першої половини п. р. це йому вдавалося.

Але це „вдержування" точило господарський організм як рак, аж остаточно потягнуло за собою всі ті наслідки, які по першім захитанні „золотого" проявились в повній наготі, а яких ніхто не в силі спинити, та які уважають польські економісти за причину упадку „золотого", а не за наслідок.

Аж тепер, як „золотий" захитався, наступив панічний страх у самих творців валютової системи. Він викликав нервові, не передумані і нерозумні зарядження, як рестрикції всяких кредитів, повне замкнення імпорту навіть артикулів найпотрібнійших і необхідних, як нпр. ліків, хемікалій, спеціяльних машин, коксу, манґанової руди й инш., то знову відкликування цих заряджень, або уладжування патріотичних комедій, в роді таких, як наклики до патріотичного сумління купців і продуцентів. Грабскі не завагався навіть заключити умову з Жидами, щоби лише від них і при їх допомозі одержати фінансову піддержку. Як колись Ксеркс вибив море, мстячись за бурю, що не допустила кораблів з військами, так сьогодня Грабскі кинувся бити суспільство за упадок „золотого" — накладанням безмежних податків, забороною виплати заграничних зобовязань, забороною виїзду за границю і инш. Сам промисл є обтяжений сьогодня чотирнацять разів вищими податками, як перед війною тоді, як продукція є чотири рази менша, а оборотовий капітал пересічно три рази менший.

Санація „золотого" пожерла підклад чужих валют, резерви кредитові, податкові, всякі застави, випорожнила кишені податників, зіль

Red. czas. „Dilo" Pr. 694/25. W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny jak Trybunał prasowy we Lwowie, orzekł na wniosek Prokuratury Państwowej, że treść czasopisma „Dilo" Nr. 211 (10.594) z dnia 23. września 1925 r. w artykułach pod tytułem: 1) „Marewo kurateli" a) w ustępie między słowami: [illegible] politycznych kordoniw... aż: Wid czasu widzyskannia i b) w ustępie od słów: Polśka derżawa... aż do końca tego artykułu. 2) W art. p. t. „Za [illegible] marimy" a) podtytuł w całości, b) w ustępie od początku artykułu aż do słów: Ta podija, jaka oraz w ustępach między słowami: c) w istorji tiuremnycia... aż widznajemo tilky, szczo, d) a druhych... aż wid... [illegible] e) do [illegible] f) począw [illegible] aż: Koly [illegible] Melnyk, g) [illegible] h) między [illegible] 3) W art. p. t. „Nowa [illegible]" [illegible] 4) [illegible] aż do końca tego artykułu. 4) W rubryce pt. „Wisti z kraju" artykuł p. t. [illegible] W rubryce pt. „Poradi Materi" w całości. 5) W rubryce „Opowistky" treść drugiej notatki w całości zawiera znamiona zbrodni z § 65 a) ustawy karnej, ad 1) a) b) zbrodni z § 65 a) [illegible] ad 4) wy- ad 2) a) b) c) d) f) g) h) [illegible] występku z § 300 ustawy karnej ad 2) c) występku z § 300 ustawy karnej i z art. VIII z 17.XII. 1862 Dzpp. § 1863, ad 3) występku z § 302 ustawy karnej, ad 5) przekroczenia z § 24 ustawy prasowej z 17.XII. 1862 Dzpp. Nr. 6 1863 [illegible] dokonaną w dniu 22. września 1925 roku konfiskatę za usprawiedliwioną i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493 u. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się nakaz odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21 ust. druk. z 17. XII. 1862 Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863 r. t. j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. [illegible] Lwów dnia 22. września 1925 r.
Hawel

Львів, 28. вересня 1925

Чотири роки великої світової війни і на чотири роки здержані нормальні університетські студії. Майже два роки визвольної війни, розсіяности української молоді по цілій середущій і східній Европі — є знову два роки втрачені для університетських студій. Таким чином через vis maior в нормальному процесі підростання інтелігентських сил наступає шістьлітня щілина, яка проковтнула „юні дні, дні весни", молоде покоління українського громадянства.

Здавалось, що після того на лише наступить поворот до первісного стану, але що бита недолею молодь, після великих зусиль і терпінь, могтиме спокійно віддаватися науці, добувати знання, творити основи свойого істнування у власній святині науки. Здавалось, що постулят українського університету здобув собі право горожанства навіть у його найзавзятійших ворогів. Потреби невідкличної конечности українського університету вже ніхто не заперечував, очевидно — крім людей психічно хорих на національній точці. Польські урядові чинники складали в тому напрямку обовязуючі заяви, польська преса широко займалася цею справою в пошуканні за позитивною розвязкою.

Спір йшов тільки про місце осідку нового університету. Тодішний міністр освіти Ратай на домагання заснувати український університет у Львові категорично заявив, що він буде в Станиславові. Пізнійше другий керманич публичної освіти в Польщі Поніковскі твердив, що український університет є (3 міл. марок вставлених в буджет), тільки „ніхто по нього не зголошується". Вкінці 26. вересня 1922 сойм голосами польської більшости ухвалив до двох літ (до 26. вересня 1924) заснувати український університет. І той закон істнує в повній силі, але університету нема, хоч від ухвалення закону минуло кругло три роки.

Серед тих безнастанних й авторитативних заяв та „підготувань" до заснування окремого українського університету ведено специфічну політику у відношенні до українського студентства. Перш усього з утраквістичного львівського університету усунено всіх професорів-Українців і всі українські катедри.

І знову залунали голоси, що українська молодь може вписуватися до польських високих шкіл, але скоро тільки молодь зробила цей крок, то побачила, що ворота університету перед нею зачинені. Тільки 10 відсотків зголошених може з тяжкою бідою перелізти до того раю, що називається університетом.

повички тютюнові, долярові, з продажі більшовицьких дорогоцінностей, попсувала кредити внутрішні і загряничні і — викликавши грізну недугу господарського організму і зубожіння населення, лишила йому золотий папір, підтягий у вартости і довірю, та довела до того, що місце золотого паперу займає чужий доляр, якби у власній державі.

Аж по всім тім творець твердої золотої валюти Грабскі приступив до третього акту. В своїм останнім експозе з дня 10. вересня ц. р. він заявляє: „Якщо ми ще не довели „золотого" до альпарі, то це не є найважнійше. Найважнійшою є стабілізація „золотого".

Видно дійшов він до точки: „мондри Поляк по шкодзє".

Н. Творидло.

Хліборобська делєґація до Женеви.

З Коломиї отримуємо вістку, що тамошні опікуни Стовпюків і кумпанії зорганізували зі своїх покутських пупілів делеґацію від „української національної меншости в Польщі" (за границею Українці в устах польської дипльоматії звуться Українцями, а лише в Польщі русінами або східними малополяками).

Черепашною ходою.

По новій сесії Ліґи Націй

Мало який поважний часопис важиться взяти на себе оборону успіхів останніх женевських нарад. Усі стверджують, що ці шесті збори міжнародньої дипльоматії є багато менше блискучі, ніж попередні і що „великий моральний поступ", яким хвалились минулого року у Женеві, не є нині ні великим, ні моральним. Правда, що вина тут не в методах і завданнях Ліґи Націй, а в загальній ситуації, яка льоґікою сумнів, але залізних фактів бере верх над величними ідеями.

Кожна сесія Ліґи Націй має до діла з двоякого рода справами: загально-ідеольоґічними і біжучими. До тих загальних треба покищо, на жаль, зачислити такі вічно відкриті рани европейського організму, як забезпека, міжнародній судовий трибунал та роззброєння. Ясно, що як довго ці три проблеми майбутнього миру не найдуть своєї реальної розвязки, то й всі инші біжучі справи міжнародньої політики находитимуться у недужому стані. А проте Ліґа Націй уже нині здає собі справу, що ці три питання, які вона вважала одною неподільною цілістю, належать ще до сфери ідеалу і що їх розвязку можна хіба підготовляти.

Ще минулого року Ліґа Націй звязала поняття забезпеки, арбітражу і роззброєння в одно. Нині ця єдність розшматована. Окремі комісії дійшли до висновку, що спершу треба випрацювати плян забезпеки держав, а щойно тоді можна утворити міжнародній орґан „мирового суду", якого рішення були би обовязуючі. Проблєма роззброєння, що звузилась нині до формулки „обмеження зброєнь" може прийти аж на кінці. Проєкти таких делєґатів як еспанського, голяндського або мадярського, щоби скликати небавком окрему конференцію в справі обмеження зброєнь, не одержали підтримки з боку такої всевладної володарки у Лізі Націй як Анґлія.

На цей раз Анґлія була щира: з огляду на свою міжнародню ситуацію вона не в силі позбутись своєї вічнострожкої фльоти. Врешті вона мала підстави збайдужніти до такого далекого ідеалу як всесвітнє роззброєння, коли в Женеві рішалась така реальна для неї справа як приналежність Мосуля. Увесь вплив Анґлії та авторитет Ліґи Націй не міг нічого вдіяти супроти рішучости Туреччини. Анґлія подалась назад, коли виринула за-

---

АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ.

По двацяти літах..

Двацять літ тому вилетіли в світ широкий...

Повні рожевих мрій, повні дум сміливих, орлиних...

Молоді орли!

А він, той світ так манив їх собою — такий новий, такий пожаданий, такий незнаний їм!...

Незнаний... бо хтож вони?

Здебільша діти села, діти вбогих батьків — що змалечку знали тільки одно: працю й нужду.

У сільській школі вчитель пізнав їх спосібности й порадив батькам:

— Пішліть їх до міста в школи кращу долю добувати. Хай вашим синам краще живеться як вам!

Послухали батьки.

І було так, що мати вдовиця дала синові срібного ринського в кишеньку й бохоня чорного хліба в платок тай слізми поблагословила:

— Іди синочку, йди Ивасику мій, може колись тобі краще буде, як мені, твоїй неньці.

А там знов батько випраплав сина:

— Га, Семку, коли чуєш, що там твоя доля, іди! Та не надійся помочі. Навіть на дорогу не маю тобі що дати.

І пішов Семко. Пішло їх більше таких.

Зійшлося їх разом понад сімдесятка.

І взялися до праці. За книжкою світла шукали й долі кращої. Одні на емпірії, в семінарі духовному, другі по станціях, по вогких сутеринах, у таких самих бідаків, як вони — у каменичних сторожів, у зарібників...

Гей, який щасливий був, кому лекція дісталася — вже в першій клясі, за одного ринського в місяць.

Вчилися — голод і холод докучав, та вчилися — бліді лиця, зачервонілі повіки вказували на це...

Вже в вищих клясах!

Більше праці в школі, ба! й поза школою: більше лекцій! Правда, й краще вже платних. Можна вже краще зодягнутися, а при ощадности можна вже часом і батькам дома помогти хоч кількома коронами, або в свята молодшим братчикам і сестричкам гостинців привезти...

Ширшає світогляд! Нові ідеї, змагання нові. Жадоба ширшого, основнійшого знання дає почин тайному, клясовому гуртковi самоосвіти, туга за красою спонукує до заснування клясового гуртка під проводом тов. Петра Артимовича. Гурток устоявся й вславився опісля як академічний хор „Бандурист".

Ішли роки...

Ішла праця й у школі й поза школою.

Було їх два відділи, та всібули одно, дух у них був один.

І вилетіли в світ — повні рожевих мрій, повні дум сміливих орлиних — у цей світ незнаний, що так манив їх.

І зараз жертви!

Перша:

Він недужий. Та амбіція каже вчитися, матуру здавати. Учиться пильно і — кидає цей світ бідний, кидає на віки...

І друга жертва! Крівава!

Сам розгар боротьби за українські високі школи, за український університет. Ворожа куля кладе в мурах найвищої святині наук молодого, надійного юнака — паде Адам Коцко...

І згадують тепер його товариші шкільної лавки — по двацяти літах. Не багато їх, його товаришів зїхалося — всього трийцять один — а инші? У світовій завірюсі буйні голови зложили за волю народу рідного, за волю України. Живіж: одні остали в українській державі й там працюють, другі працюють за океаном серед земляків, треті на Закарпатті чи на Буковині, а четверті хоч і тут у Галичині, та мабуть не могли приїхати. Бо, щоб забули про товаришів, щоб не тягнуло їх на зїзд, годі й подумати.

Таж трьох на вістку про зїзд приїхало зза границі: один із Буковини, другий із Закарпаття, а третій із Австрії з Бурґенлянду. Не видержали, приїхали, щоб бодай кілька годин разом посидіти, поговорити...

Кількох прислало привітні телеграми.

І зїхалося всіх 31 і прибули їхні професори, що ще остали в живих — сиві вже. Та бо вже й вони, їх учні світять сивиною. Передчасною, бож багатьом з них іще й до сорока не дійшло.

Такі часи, стільки подій! Як у калейдоскопі — тож не диво!

Багато горя пережилося, страшне лихоліття перебулося.

Та ніхто його, оттого лихоліття не згадує...

Згадують товаришів, що їх нема, що їх уже ніколи не побачать...

Адам Коцко...

Ось у цій самій клясі, де тепер зїзд, сидів в останній лавці. Один із товаришів показує світлину з шестої кляси. Адам Коцко стоїть в останній лавці високий із гордим чолом.

Товариш, учасник процесу 101 свідок трагічної смерти Коцка пригадує про сумну хвилину,

(Докінчення буде.)

гроза війни. Але Ліга Націй ще раз виявила своє безсилля.

Одним з найцікавійших питань для нас, якого торкнулась остання сесія, була справа становища держав до своїх національних меншостей. Тогоднішна дебата присвячена проєктам у зв'язку з цією справою заслугоює на те, щоби присвятити їй окрему статейку, дарма, що позитивних результатів вона не дала. Якіж позитивні результати в нарад над т. зв. „широкими" питаннями? Гарантійний пакт передається на спільне обдумання закордонних міністрів великих держав при співучасти Німеччини. Це буде нова палка дискусія на тему правосильности та доцільности Версайського договору і добрих намірів покаяної Німеччини. З нових постанов Ліги має ввійти в життя... знову тільки проєкт, щоби скликати міжнародну господарську конференцію. Та і цей проєкт англійський делеґат льорд Роберт Сесіль звів до проєкту, щоби окремий комітет щойно розглянув пригожість для такої конференції.

Врешті зусилля Л. Націй були звернені на те, щоби рятувати бодай саму ідею, якій вона служить і коли не можна було в лоні самої женевської організації вже нині погодити ворогуючі народи, найдено такий вихід, що покищо під покровом цієї інституції поодинокі держави мають шукати засобів для підписання гарантійних договорів. Такі договори мають стати основою майбутнього загального пакту. Всі дискусії на останній сесії на тему економічної конференції та обмеження зброєнь мали на меті в першу чергу підготовити сприятливий ґрунт для заключення поодиноких гарантійних договорів. Адже ясно, не можна раніще розглядати такої справи як роззброєння, заки арбітраж не є прийнятий як загальне правило, якому всі народи підчиняються.

У кожному разі, хоча для критики Ліги Націй вистачило би навести деякі голоси самих її учасників, доводиться признати одно, що найбільшим здобутком її праці це все ще атмосфера віри в порозуміння народів. І тому найкращим арґументом оборони Ліги є те, що хто знає, чи без її істнування не було би в Европі ще гірше.

По широкому світі.

Ватикан у справі конфлікту з чеським урядом, з нагоди офіціяльного святкування памяти Гуса, вислав до чеського уряду ноту, в якій складає з себе всяку відповідальність за зірвання дипльоматичних зносин. Апостольська Столиця добачує у самім факті звеличання Гуса враження католицьких почувань. Чехословацький уряд твердить, що почування католиків були свобідні вшановані.

Сирія звернулась з домаганням до Ліги Націй, щоби визнати її самостійність. Провідник повстання Друзів султан баша Ель Атраш просив прислати невтральну міжнародню комісію для розглянення відносин і вжити засобів, щоби припинити розлив крови. Франція є тільки мандаторною країною і Сирія не є франц. кольонією.

Еспанія чваниться великою перемогою своїх військ у заливі Альгусемас над військами Ріфенців. У боротьбі брали участь франц. літаки, що внесли велику дезорганізацію у ряди жовнірів Абд-ель-Кріма.

Кайо франц. мін. фінансів предложив уже свої пропозиції американському урядові щодо управильнення франц. довгів.

В обороні катованих і поневолених.

Західно-европейські письменники проти румунського терору.

Світової слави письменники Ромен Роллян, Леон Бальзажет, Анрі Барбюс, Жан Беріс, Жорж Дігамель, Андре Жід, Пол Жан Жув, Поль Люї, Марсель Мартіне, Андрі Поль Жіль, Марсель Сей, Шарль Вільдрак, Жорж Пйок, Віктор Баш, Северін Віктор Марґеріт і багато інших — ми вже згадували — опублікували отвертого листа до румунської влади в справі татарбунарського процесу. У листі між иншим пишеться: „Чи це правда, що обвинувачені є тільки жертвеними козлами револьти, за яку несуть відповідальність ті, що нині правлять Бесарабією? Чи правда, що, як це ствердив посол Якубеску в румунському парламенті, 13-теро зпоміж обвинувачених покарано смертю ще перед розправою? Чи правда, що лейтнанта Моцареску, обвинуваченого за 30 політичних убивств, випущено на волю без дальших для нього наслідків? Чи то правда, що обвинувачені не мають ніякого контакту зі своїми оборонцями і що ні один журналіст ні румунський ні чужоземний не має права дістатися до бесарабської території?

Ми знаємо, що револьта, яка вийшла минулого року з Миколаєва, була ділом жандармів, що в білий день на ринку розстріляли селянина за те, що не хотів віддати їм своїх продуктів, вивезених на продаж. Нам відомо, що наслідком природного обурення, викликаного таким провокаційним убивством у масі селян, село Миколаїв та пять инших дооколичних сіл були знесені артилерією з лиця землі, що в містечку Татар-Бунар, підпаленім з ріжних сторін, спалено 78 хат, розстріляно на цвинтарі 89 селян, а на вулиці 200 без ніякого суду і без розбору. Ми знаємо, що та репресія потягнула за собою дві тисячі жертв на протязі кілька днів і що цілий простір на 60 квадратових кільометрів повернено в пустиню.

Чи потрібне це все? Чи до того всього потрібно було мучити в тюрмах 500 жінок, дітей та мущин? Глибоко зворушені усіми тими фактами звертаємося до румунської влади з вимогою: 1) щоби тих 500 нових жертв репресій випущено негайно на свободу до процесу; 2) щоби на місце військового суду взяв справу у свої руки цивільний суд та щоби оборонці могли бути у свобідному контакті з обвинуваченими; 3) щоби процес не відбувався при замкнених дверях, та щоби румунська преса, а також чужоземна могла вільно слідкувати за процесом; 4) щоби дійсні винуватці, а саме шефи цивільної та військової адміністрації у Бесарабії були потягнені до відповідальности за події, що мали місце у вересні минулого року".

Такі домагання поставили в імя гуманности найкультурнійші одиниці до румунської влади. Та вона була глуха на той крик гуманности і, як відомо нашим читачам, почала процес перед військовим судом у Кишиневі.

З судової салі.

Сензаційна розправа на тлі великоміського багна.

Роман Фіалсевіч, убийник Ст. Корнелії перед судом.

Третій день розправи.

Зізнання свідка інж. А. Корнеллі.

Приступаємо до переслухування доказових свідків. Перший зізнає батько вбитого, радник Тимчасового Самоврядування, відомий і шанований в українських колах громадянин, інж. Андрій Корнелля. За згодою обох сторін не заприсяжений, свідок подає curriculum vitae свого покійного сина.

Роман Степан Корнелля недовго перед своєю трагічною смертю скінчив 20 літ життя. По скінченню народньої школи виховувався у великопанському інституті „Theresianum" під Віднем, де — як каже батько — „придбав аристократичні форми поведінки, дарма, що сам походив зі селянського роду" (а ми додамо: з українського селянського роду). Вернувши до Львова в 1919 р. ходив до гимназії Петелецька (отже знову заведення самої псевдо-аристократії), потім до реальної гимназії. В час большевицького наступу проти волі батьків зголосився до „мейской стражи обивательской", потім служив у польському загоні Абрагама. Матуру здав у Сяніці. Був кволого здоровля і тому батько казав перервати йому науку та перебувати деякий час на легкій службі у тартаку в Мокуничах.

В осени 1923 р. записується у Львові до [illegible], але до торгов. науки не [illegible] і тому в 1924 р., по складенні [illegible] матури, вступає до университету на [illegible] факультет. Батько відмовляє [illegible], щоби син був гуляко. Не [illegible] [illegible] [illegible] батько заявляє

дискретність. Убитий — по словам батька пристававав „з людьми з вращих сфер" — розуміючи під цим т. зв. польську львівську сметанку як родини Чосновскіх, Рачиньскіх, Богушіх, Цесіньскіх і т. п. Батько каже, що син часто переповідав, кого з визначнійших львівських риб стрічав у тих домах, — видно, молодий Корнелля — відбившись під впливом матери-Польки своїм хатнім і шкільним вихованням цілком від рідного українського ґрунту й підхожого йому товариства — захопився блиском та атмосферою польської псевдоаристократії — і в цій атмосфері задусився...

Батько згадує про одну дуже прикру сцену, коли то молоденький син зажадав від нього тисячу золотих на покриття якогось довгу чести чи морального зобовязання супроти якоїсь жінки. Можна уявити собі становище батька, котрий любить свого сина, вірить йому — і стрічається з такими несподіванками.

Свідок не вірить, щоби його син хотів причинитися самогубству Фіалсевіча, бо не був садистом і від чужої смерти не міг побути йому приємности. Свідок припускає можливість, що убийство його сина було інспіроване якоюсь третьою особою.

(Продовження буде.)

Чічерін у Варшаві.

До Варшави прибув Чічерін у неділю 27. IX. в 6-ій годині рано зі Столпців. З Ч-ом приїхали керовник рос. реферату мініст. загр. справ Вшелякі і секретарі посольства Аркадієв і Молодковський. Весь двірець обсадили військ. і політ. поліцією. Публики на двірець не пускали. Офіціяльне прийняття на двірці було в 10 год. До того часу Ч. був у сальоновім вагоні. На стрічу Ч-ові прибули мін. загр. сп. Скшиньскі і рад. пос. у Варшаві Войков із цілим посольством. Після короткої розмови з мініст. Скшиньским на двірці, Чічерін від'їхав з пос. Войковим до рад. посольства. Попол. була конференція Ч-а з мін. Скшиньским при участи пос. Войкова і польського посла в Москві Кентшиньского. По конференції Ч. відїхав до Римського готелю. Там ревізитував його мін. Скшиньскі і пос. Кентшиньскі. В полудне був Ч. у приватних апартаментах Скшиньского на сніданні. Був там і мін. хліборобства Яніцкі, пос. Войков, пос. Кентшиньскі, Януш Радзівіл і ин. Вечером був Чічерін на представленні в польськім театрі.

В неділю була конференція з участю всіх членів посольства. Обговорювали справи, яких маються торкнути на пресовій конференції, що буде в понеділок.

В понеділок Чічерін відвідає марш. сенату Тромпчиньского, марш. сойму Ратая і прем. Ґрабского. Зі Спали до Варшави має вернути през. Войцєховскі, щоби прийняти Чічеріна.

Предметом нарад Чічеріна з мін. Скшиньским мають бути справи: 1) відношення до малої антанти, отже і до Румунії, 2) балтійська політика, 3) остаточне полагодження транзиту. Колиб ці три точки полагоджено, не виключене є заключення польсько-радянського постійного торг. і політичного договору.

Керовництво комісаріяту загран. справ на час неприсутности Чічеріна обняв не Карахан, а Літвінов.

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Програма нім. делеґації.

Німецькі часописи подають програму нарад мін. загр. справ, яку предложить Німеччина на з'їзді в справі гар. пакту.

Німецька делеґація не обмежиться до обговорення справи ренського договору, а домагатиметься вияснення справи сходу. Всі політ. партії в Німеччині вважають домагання Франції щодо гарантії сх. границь неможливим до прийняття для Німеччини. Лєкш[?] є справа зах. границь. Нім. делеґація схоче знати, як ренський пакт вплине на території досі окуповані військами союзників: чи зменшить це скількість окуп. військ і час окупації. Нім. делеґ. домагатиметься означення, на як довго пакт оставатиме в силі. Речинець плебісциту в басейні Саари мається відбути скорше, а не як передбачає Версайський договір щойно в 1930 р. Франція жадає ствердження, що ренський пакт не змінює Версайського договору. Німецькі кола жадають ревізії версайського договору, м. и. слід протоколом ствердити, що союзники зачнуть переговори над справою Кольонії й басейну Саари. Справу сконстатування, хто є винуватцем світової війни, як не важну покищо, можна відложити на пізнійше.

Америка відкинула предложення Франції.

Американський держ. секретар Мелон доручив франц. мін. Кайо меморандум амер. делеґації, мотивуюче відмову супроти франц. пропозиції в справі довгів.

Стріча Штреземана з Бенешом.

Штреземан повідомив чеського посла в Берліні, що сподіється особисто в Швайцарії почати з Бенешом виміну думок у справі арбітражних договорів. Чеський посол виїхав до Праги, щоби здати звіт з тої справи.

Арештування у Львові.

В неділю 27. ц. м. поліція перевела детальну ревізію в помешканню ред. Дмитра Паліїва й арештувала його та випадково присутніх там пп. Василя Паліїва й Петра Постолюка. Обох останніх по переслуханні випущено, ред. Дмитра Паліїва відставлено до Стрия, відкіль прийшло доручення арешту.

Еміґраційна байдужість.

Коли буде з'їзд українських учених?

„Польські „Народні Лісти" подають в числі 251. з 16. вересня н. р. ось яку новинку: „Польський клюб в Празі, одинокий осередок польської кольонії в Празі, що істнує вже 40 літ, розпочинає цього року нову свою діяльність в нових льокалях „Народнього Дому" на Виноградах в Празі. Цей клюб зосереджує у собі поруч Поляків також і чеських приятелів Польщі і в той спосіб виконує практичне завдання польсько-чеського зближення на суспільному полі. Клюб має в пляні (як і в попередніх роках) уладити цілу низку викладів з обласги письменства, мистецтва та народнього господарства. Велика бібліотека дає можливість членам клюбу і його приятелям познакомитись з польським письменством, а читальня, яка є приступна для кожного в середу і в суботу пополудні, є заосмотрена щедро в польські часописи. Польський клюб сходиться правильно що суботи на спільні вечерниці".

Стільки „Нар. Лісти". Як бачимо Поляки дуже гарно поставили справу своєї пропаґанди між Чехами. І тому треба би запитати наших земляків, що живуть в Празі, перед усім панів професорів українського университету в Празі: Що робить Україні, щоби познайомити Чехів з українським питанням? Що робить преславний „Комітет трьох", вибраний з ціллю оживлення „чесько-української єдности"? Чи не був би він так великодушний збудитися бодай цієї осени зі сну і розпочати свою діяльність? Теж Українців у Празі є бодай чотири рази більше, як Поляків!

НАДІСЛАНЕ.

АДВОКАТ

д-р Володимир Ніжник

веде від 25. вересня 1925. р. адвокатську канцелярію

527 **в ЯНОВІ б. ЛЬВОВА.** 2-10

При тій нагоді позволимо собі запитати пп. професорів всіх трьох наших високих шкіл у Чехословаччині: чи не уважають вони за відповідне бодай тепер, по трьох роках істнування тих шкіл застановитися над скликанням до Праги зїзду українських учених? Як зачуваємо, то деякі професори вже й реферати на той зїзд приготовили. Але зїзду як нема, так нема!

Юрій Горовенко.

НОВИНКИ.

— **Конфіската.** Останнє число „Діла" сконфіскувала прокуратура за два уступи зі статейки п. з. „За тюремними мурами".

— **Дефравдація.** Не можна сказати, щоби якинебудь держава у світі могла похвалитися такою численністю усяких фінансових та господарських надужить з боку власної бюрократії, як саме відроджена Польща. Нема місяця, нема тижня, щоби преса не приносила якихсь сензацій саме з тої ділянки. Ось перед кількома днями розвеслася чутка про великі надужиття з боку урядників у державному скарбовому уряді в Каліші. Та вістка попередила кроки з боку держави. Щойно по кількох днях арештовано на приоручення прокуратора ось яких урядників того уряду: секвестратора Баньковского, контрольного урядника, студента політехніки (!) Собаньского і податкового референта Рудовича. Слідство виявило, що всі названі здефравдували на шкоду державного скарбу сто тисяч золотих.

— **Горять стирти.** Невідомі люде підпалили на двірських ланах поміщика К. Богусевіча в Корчунку біля Скваряви стирту збіжжа. Разом згоріло їх шість, з того чотирі жита а дві вики та один стіжок вівса. Загально згоріло збіжжа на 32.000 золотих. Поліційні доходження в напрямі зловлення підпалячів не дали ніяких позитивних наслідків.

— **Українська приватна школа в Рівному.** На місце закритої польською владою публичної 7-класової української школи в Рівному українське громадянство Рівного відчиняє приватну 7-класову українську школу, яка буде міститися в приватній українській гімназії в Рівному. Прохання від батьків до нової школи приймаються. (Рівне Шосова № 5).

Лист до Редакції.

В справі статті „Господарка народнім майном".

В справі статті, поміщеної в „Ділі" з 20. ц. м. ч. 210 під написом: „Господарка народнім майном", Кураторія скнилівської фондації бл. п. Иосифа Фолиса ухвалила на засіданні дня 25. ц. м. вибрати комісію, зложену з делегатів Кураторії і рідні фундатора, якої завданням є розглянути заміти, піднесені в статті, та евентуально инші, після чого Кураторія оголосить в „Ділі" комісійний вислід.

Меценат д-р Е. Гвоздецький приєднався до тієї ухвали.

Львів, 25. вересня 1925.

Д-р Е. Гвоздецький, д-р Ст. Федак. К. Студинський, о. Ст. Онишкевич, Мих. Луцький, д-р Вол. Ривюк.

Від Редакції: Як свідчить отсе письмо, поміщена у нас стаття (перша частина) вповні осягнула свою мету. Справою зайнялися покликані до того чинники, супроти чого ми здержали друк другої частини тієї статті. При тому зазначуємо, що наш обовязок контролі над громадським життям і його проявами будемо й далі сповнювати під кличем загального добра.

ОПОВІСТКИ.

Репертуар „Українського Наддніпрянського Театру О. Мітневич:

Бережани. Саля Сокола.
29. IX. „Пан Твардовський".
30.IX. „Вій". 131 22 -?

Український мішаний хор Д. Котка: вівторок 29.IX. Броди. 518 3—?

Концерти хору Котка у Львові відбудуться в днях 1, 2, 3 жовтня ц. р. в салі Народного Дому (Рутовського 22). Білети на львівські концерти продає Народна Торговля (Ринок 36).

Звичайні Загальні Збори Тов. Тернопільський Боян відбудуться в неділю 11. жовтня ц. р. о годині 6. вечером в комнатах Української Бесіди при вул. 3. Мая ч. 3. II. поверх. — *Виділ.* 542 1—1

Дрібні оголошення.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

КОНКУРС.

Головний Виділ Товариства „Просвіта" у Львові уряджує при допомозі Краєвого Товариства „Сільський Господар" 5-місячний господарський курс в господарсько-садівничій школі в Милованї (товмацького повіту).

Курс триватиме від дня 1. падолиста 1925 до 30. березня 1926 року. Одночасно з сим розписує Головний Виділ конкурс на принятя до школи 30 учасників з приміщенням і удержанням під отсими умовинами:

1) зголошуватися можуть мущини в віці 16—36 літ, що укінчили найменше народню школу;

2) кожний учасник має мати свою одіж, біля і постіль;

3) учасники платять за удержання, опал, світло і науку по 30 золотих місячно з горе. Хто виплатить з гори повну квоту за всі 5 місяців, платить лиш 130 золотих за весь час тревання курсу.

Програма курсу: (на основі програми затв. мін. рільництва з 29. X. 1923. Ч. 2419—R—IV.)

1) Предмети загальної освіти;

2) Основні відомости з науки природи, підготовлюючі до фахових предметів;

3) Фахові предмети: рільництво, годівля, молочарство, городництво, садівництво, адміністрація і господарське книговодство, ветеринарія, пасічництво;

4) Питання з господарського законодавства і народнього господарства та кооперація;

5) Гігієна;

6) Практичні господарські вправи.

Зголошення на курс належить вносити поручено на адресу: Господарсько-садівнича Школа в Милованю п. Стриганці (Stryhańce).

Про принятя і день приїзду повідомить кожного Управа школи.

Львів, дня 25. вересня 1925.

За Головний Виділ Т—ва „Просвіта" у Львові:
540 1—2

Д-р І. Брик, голова. *С. Маґаляс* за секретаря.

За Краєв. Т—во господарське „Сільський Господар" у Львові:

Інж. Ю. Павликовський, м. голова. *М. Творидло,* директор.

За Управу Школи в Милованю.

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист у добі лихоліття!

КОНКУРС.

Комітет будови нової церкви в Тернополі оголошує отсим КОНКУРС на шкіци плянів нової церкви.

Условія участи:

1) Церков має мати український характер, з виключенням готицького і барокового стилю, відповідати вимогам українського обряду.

2) Має бути виконана з цегли і виправлена.

3) Має помістити 4000 людей. Закристії, ґалерії і входи відповідно до величини церкви.

4) Шкіци мають бути зроблені в скалі 1 : 200 і складатися з пиорису, двох видів і відповідної скількости перерізів для показання характеристичних частей.

5) Термін надсилання праць до 1. січня 1926 р. 12. година на руки пароха о. сов. Володимира Громницького в Тернополі. Реціпіс почтовий є доказом надання праць в означенім терміні.

6) Пляни посилати в теках (не в рульонах), заосмотрені в мотто і коверту в якій буде докладна адреса автора.

7) За найлучші пляни визначується три нагороди: I. в квоті 100 ам. дол., II. — 80 ам. дол., III. — 50 ам. дол.

8) Конкурсовий суд складається зі знатоків упрошених комітетом будови і з репрезентанта Українського Технічного Товариства.

Імена членів суду подасться пізнійше.

9) Рішення конкурсу сплдує в січні 1926 року.

10) Нагороджені проєкти стають власністю Парохіяльного Уряду. Комітет застерігає собі право, призначити до будови проєкт, після свого вибору і вайде в переговори з автором шкіців що до виконання виконавчих плянів. Комітет застерігає собі право купна ненагороджених шкіців після умови.

11) Ненагороджені і не закуплені шкіци треба відобрати в місяці лютім за оказанням покватування або почтового реціпісу, в противнім случаю комітет за їх зворот не відповідає.

12) Ситуаційні пляни можна дістати в Українськім Технічнім Товаристві у Львові, Ринок ч. 10|II. по ціні 2 зол.

Комітет будови нової церкви в Тернополі.
539 1—1

За редакцію відповідає І. Рудницький. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.